

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 3

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

March 2025

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
March 2025

Tashkent 2025

“Academic Journal of Educational Research (AJER)” international scientific journal, issue 1, page 1-52. March, 2025

"Academic Journal of Educational Research (AJER)" magazine publishes in the form of scientific articles the results of scientific research conducted by professors and teachers of higher education institutions and independent researchers in our Republic and International. Also, scientific articles of the employees who are working in the international and other scientific institutes, production organizations and enterprises of our Republic and conducting scientific research will be included in the magazine.

All articles were posted to the journal's electronic scientific base at www.ajeruz.com

Ozodqulov Olimjon Bahodir o‘g‘li
CHDPU Psixologiya kafedrası o‘qituvchisi
olimjonozodqulov30@gmail.com

Yo‘ldashova Marjona Bahodir qizi
CHDPU Amaliy psixologiya 2-kurs talabasi
marjonayoldashova786@gmail.com

***Аннотация:** В данной статье излагаются психологические факторы, влияющие на профессиональное самосознание молодых педагогов, приводятся мнения ученых мира, научные исследования. Также изложены социально-психологические детерминанты, влияющие на профессиональное самосознание педагогов, в частности не только знания, но и опыт, способности, убеждения и ценности. Процесс профессионального самосознания возникает у молодых педагогов в результате интеграции профессиональной этики, стандартов и практик вместе с их личностью. Общество формируется годами на основе требований, предъявляемых к профессии педагога.*

***Ключевые слова:** профессиональная идентичность, социальная психология, детерминанты, концепция “я”, идентичность, педагог, социальное общение, опыт, социальные роли, сочувствие, научные исследования.*

***Annotation:** This article describes the psychological factors that influence the perception of the professional self of Young Educators, which include the opinions, scientific research of World Scientists. Also stated are socio-psychological determinants that affect the perception of the professional self of educators, in particular, not only knowledge, but also experience, ability, beliefs and values. The process of professional self-realization occurs in young educators as a result of the integration of professional ethics, standards and practices along with their personality. Society is formed over the years on the basis of the requirements for the profession of an educator.*

***Key words:** professional self-awareness, social psychology, determinants, the concept of “I”, Identity, educator, social communication, experience, social roles, empathy, scientific research.*

KIRISH.

Yoshlik bu ijtimoiy kasbiy faolligi bilan ajralib turadigan bosqich bo‘lib, kasbiy tanlov to‘g‘riligi haqidagi ikkilanishlar ortda qolgan paytdir. Odatda, bu bosqich kasbiy

tajriba orttirish va ish faoliyatini tashkil etish bilan bog‘liq bo‘ladi. Aynan shu bosqichda shaxslar inson mavjudligining asosiy mohiyatini tafakkur qilib, ma‘naviy va kasbiy intilishlarini faollashtiradi. Kasb tanlash jarayonida o‘z qobiliyatlarini aniq mehnat faoliyatida rivojlantirishni, individual faoliyat turini ishlab chiqishni, shaxs bo‘lish ehtiyojini namoyon eta olish imkonini beradi.

Pedagog kasbi xuddi shifokorlikdek qadimgi kasblardan biri bo‘lib, xalqning, umuman, sivilizatsiyaning ijtimoiy-madaniy yaxlitligi ko‘p jihatdan ularning va ta‘lim muassasalarining roli bilan belgilanadi. Tarixiy o‘zgarishlar davomida ko‘plab kasblar yo‘qolib ketgan bo‘lsa ham, bu kasb hali hamon mavjuddir. Garchi mazmuni, mehnat sharoitlari, miqdoriy va sifat tarkibi o‘zgargan bo‘lsa ham jamiyatning taraqqiyotida o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan.

Bugungi kunda ko‘plab yosh pedagoglar ta‘lim tizimning turli qatlamlarida faoliyat olib borishmoqda. Pedagoglar faoliyatini yanada samarali tashkil etishlari, dars jarayonini yanada sifatli va mazmunli o‘tishlari, doimo o‘z ustlarida ishlab rivojlanishlari, o‘quvchilarni o‘tayotgan fanlariga qiziqtirishlarining bari kasbiy o‘zlikni anglash bilan bog‘liqdir. Kasbiy o‘zlikni anglash - bu odamlarning ish faoliyatidagi rollari atrofida shakllanadigan, o‘zlarining kasbiy sharoitlariga xos qadriyatlar, e‘tiqodlari va xatti-harakatlarini o‘z ichiga olgan o‘z-o‘zini anglashlaridir. Pedagoglar o‘zlarini mutaxassis sifatida idrok etadilar va o‘z sohalarida boshqalar tomonidan xuddi shunday tan olinishga ishonadilar. Bu o‘ziga xoslik shaxsiy intilishlar, kasbiy tayyorgarlik va o‘z sohasidagi doimiy tajribalar kombinatsiyasi bilan shakllanadi.

Shaxsning kasbiy o‘zlikni anglashi ham ichki, ham tashqi jarayondir. Ichki anglanish jarayoni shaxsiy qadriyatlar, maqsadlar va manfaatlar haqida chuqur fikr yuritishni o‘z ichiga oladi. Tashqi tomondan esa, bu tengdoshlar va murabbiylar, hamkasblari tomonidan tan olinishini, tasdiqlanishini talab qiladi. Ushbu rivojlanish jarayoni juda muhim, chunki u mansabdan qoniqish, axloqiy amaliyotlarga rioya qilish va ish joyidagi qiyinchiliklarni yengishda chidamlilikka bevosita ta’sir qiladi.

Professional o‘ziga xoslik shaxsiy qadriyatlar, e‘tiqodlar va xatti-harakatlarning kasbiy etika, standartlar va amaliyotlar bilan integratsiyalashuvini anglatadi. Bu pedagogning o‘z kasbining kengroq kontekstda rolini tushunishini, shu jumladan empatiyaga, o‘quvchi-talabalar bilan munosabatlarga va axloqiy dilemmalarga yondashuvini o‘z ichiga oladi. Zero, shaxsning kasbiy shakllantirish ta‘lim, amaliy tajriba va shaxsiy fikrlash ta’sirida dinamik va doimiy bo‘ladigan jarayondir.

Adabiyotlar tahlili va metodikasi

Olimlar kasbiy o‘zlikni anglash shaxsning o‘z-o‘zini anglashi bilan chambarchas bog‘liqligini e‘tirof etishadi. I.P.Ivanov “Odam ongining yuksak belgisi – uning o‘zini anglashidir, odamning o‘zini anglashi ham shaxsning muhim belgisidir” deb e‘tirof etgan. Shuningdek, I.P. Ivanov “odam o‘z tevarak-atrofdagi olamdan o‘zini ajralgan holda o‘zini “Men” deb anglay olmaydi, chunki odam ongining, o‘zini anglashining,

“Men”ining mazmuni o‘sha odam atrofidagi real-voqelik inikosidir”- deb ta’kidlagan. Odam o‘zining ongli mavjudot ekanligini anglashi, qobilyat, iste’dod va kamchiliklarini anglashi, shaxslararo munosabatlarni anglashi, kasbiy o‘zligini anglashi, barchasi o‘zlikni anglashga kiradi.

Pedagoglarning kasbiy o‘zlikni anglash jarayoni uzoq muddatli bo‘lib, boshqa kasblar singari shaxs ma’lum bir yoshda turli xil dunyoqarashga ega bo‘ladi va bu ularning kasbiy o‘zligini anglashga ta’sir o‘tkazadi. Alsup, Akkerman va Meijer, Beijaard, Verloop kabi olimlar ham buni ta’kidlab, pedagoglarning shaxsiyatini butun jarayon davomida “o‘zgaruvchan shakllanish” da ekanligini aytishgan. Yuqoridagi olimlar postmodern ijtimoiy nazariyasi asosida pedagog shaxsi bo‘yicha ba’zi tadqiqotlar olib borishgan. Olimlarning fikricha, pedagoglar ijtimoiy hayot tarmog‘ida turli funktsiyalarga ega va ular o‘zlarining shaxsiy tushunchalarini shu funktsiyalar asosida quradilar.

Pedagoglar bolalar bilan muloqot qilish va boshqa o‘qituvchilar bilan aloqa o‘rnatish orqali kasbiy rivojlanishlari mumkin. Bundan tashqari, pedagog tarbiyachi va bir vaqtning o‘zida notiq, aktyor, so‘z ustasi yoki musiqachi ham bo‘lishi mumkin. Bu turli xil o‘ziga xosliklarning aralashmasi shaxsning o‘ziga xosligini tashkil qiladi va bu kasbiy o‘zlikni anglashga ta’sir etadi. Shuningdek, identifikatsiya vaqt o‘tishi bilan rivojlanadi va qayta tiklanadi, shakllanadi va o‘zgaradi. Ba’zi akademiklar shaxsiyatni shakllantirish jarayonida insonning ichki dunyosiga katta e’tibor berishadi, boshqalari esa shaxsning ijtimoiy ta’sir foniga e’tibor qaratadi. Har bir inson o‘ziga xosdir va har kim o‘zini boshqacha ko‘radi. Bunday holat o‘z kasblariga yondashuvda ham namoyon bo‘ladi.

Kuzmina asarlarida pedagog qobiliyatining bir nechta darajaga ajratgan. Bu darajalar idrok etish, aks ettirish va proyektivlik deb hisoblagan. Birinchisi, so‘zlovchi tinglovchining shaxsiyatiga kirish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Bu pedagog talaba o‘zini qanday idrok etishini tushunish qobiliyatida namoyon bo‘ladi. Ikkinchidan, pedagog uchun sifat asosiy hisoblanadi. Bu boshqalarni o‘rganish, ularga hamdard bo‘lish, boshqalarning motivlari va harakatlarini tushunish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Shundagina o‘qituvchi boshqa bironing nuqtai nazarini idrok eta oladigan va unga baholaydigan qobiliyatiga ega bo‘ladi. Bunday qobiliyatlar o‘qituvchi shaxsining o‘zagini tashkil etadi. Agar ular bo‘lmasa, kasbiy sifat yuzaga kelmaydi. Bu qobiliyatlar o‘qitish ishida muhim ahamiyatga ega bo‘lib, pedagoglar o‘quvchi-talablarning aqliy rivojlanishiga e’tibor qaratishi kerakligini ko‘rsatadi.

Psixologik jihatdan pedagoglar kasbiy o‘zligini anglashga o‘z-o‘zini hurmat qilish, o‘zidan qoniqish, kasbiy qoniqish, o‘z “Men”ini namoyish etish kabilar kiradi. Pedagoglarning kasbiy o‘zligini anglashning ijtimoiy-psixologik determinantlari sifatida ijtimoiy-demografik o‘zgaruvchilarni aytish mumkin. Bularga jinsi, yashash joyi, ishlagan yillari, moliyaviy ahvolini misol ketirish mumkin. Olimlarning tadqiqot

natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, pedagoglarning kasbiy o'zligini anglashi nafaqat ijtimoiy omillar asosida, balki psixologik o'ziga xoslik sifatida ham dolzarb hisoblanadi va ijtimoiy-psixologiyaning tadqiqot ob'yektiga aylanadi.

Douwe Beijaard, Paulien

C. Meijer, Nico Verlooplar o'qituvchilarning kasbiy o'ziga xosligi bo'yicha so'nggi tadqiqotlar asosida buni uchta toifaga bo'lishdi:

o'qituvchilarning kasbiy o'zligini shakllantirishga qaratilgan tadqiqotlar;

o'qituvchilarning kasbiy shaxsiyatini aniqlashga qaratilgan tadqiqotlar.
o'qituvchilarning kasbiy identifikatorining xususiyatlari;

o'qituvchilarning hikoyalari asosida kasbiy o'ziga xoslikni aniqlashga qaratilgan tadqiqotlar.

NATIJA VA MUHOKAMA

Ko'rib chiqilgan tadqiqotlarning ko'pchiligi o'qituvchilarning shaxsiy amaliy bilimlari bo'yicha tadqiqotlar bo'lib chiqdi. Biroq, faqat bir nechta tadqiqotlarda bu bilim va kasbiy identifikatsiya identifikatsiya o'rtasidagi munosabatlar aniq ko'rsatilgan.

Kelajakda o'qituvchilarning kasbiy o'ziga xosligi bo'yicha olib boriladigan tadqiqotlarda "o'zlik" va "o'ziga xoslik" kabi tushunchalar o'rtasidagi munosabatlarga, kasbiy identifikatsiyani shakllantirishdagi kontekstning roliga, "professional" deb hisoblangan tushunchalarga ko'proq e'tibor qaratish lozimligi ta'kidlangan bo'lib, kasbiy identifikatsiya va kognitiv nuqtai nazardan boshqa tadqiqot istiqbollari ham o'qituvchilarning kasbiy shaxsiyati bo'yicha tadqiqotlarni loyihalashda rol o'ynashi mumkin.

So'nggi o'n yillikda pedagoglarning kasbiy shaxsiyati, kasbiy o'zlikni anglashi alohida tadqiqot yo'nalishi sifatida paydo bo'ldi. Masalan, Bullough, Connelly Clandinin, Knowleslar ham pedagoglarni kuzatib tadqiqotlar olib borishgan. Ushbu kontsepsiya nimani anglatishini tushuntirish uchun bir nechta mualliflar ijtimoiy fanlar va falsafada qo'llaniladigan o'ziga xoslik ta'rifiga asoslanishdi.

Bu borada satsiolog Mead va psixolog Erikson ishlari alohida qiziqish uyg'otadi. Ularning tadqiqoti ijtimoiy kontekstlarda va odamlar ulg'aygan sari o'tadigan bosqichlarda shaxsiyatni shakllantirishga qaratilgan. Biologik va psixologik yetuklik tufayli har bir bosqich shaxsning atrof- muhit bilan o'zaro ta'sirida o'ziga xos xususiyatlarga ega ekanligini takidlashgan. Erikson identifikatsiyaning xronologik va o'zgaruvchan kontsepsiyasini belgilab berdi. O'ziga xoslik - bu odamda mavjud bo'lgan narsa emas, balki butun hayoti davomida rivojlanadigan narsa ekanligini bayon etdi.

Mead o'zlik tushunchasi bilan munosabatda o'ziga xoslik tushunchasidan foydalangan; u atrof-muhit bilan tranzaktsiyalar orqali o'zini qanday rivojlantirishni batafsil tasvirlab bergan. Meadning fikriga ko'ra, "men" faqat ijtimoiy muloqot mavjud bo'lgan muhitda paydo bo'lishi mumkin; muloqotda biz boshqalarning rolini o'z zimmamizga olishni o'rganamiz va shunga mos ravishda harakatlarimizni nazorat

qilamiz. Bu esa bizning o'zimiz haqimizdagi kontsepsiya va nazariyalarimiz, qarashlarimiz e'tiqodlarimizni tashkiliy ifodalash sifatida aniqlanishi mumkin.

Identifikatsiya(o'zini anglash)ning rivojlanishi sub'ektiv sohada sodir bo'ladi va o'zini ma'lum bir shaxs sifatida talqin qilish va ma'lum bir kontekstda shunday deb tan olish jarayoni sifatida tavsiflanishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, shaxsiyatni "Hozirgi paytda men kimman?"- degan takrorlanuvchi savolga javob sifatida ko'rish mumkin.

Ta'kidlanishicha, bu tushunchalar yoki o'z-o'zini anglash tasvirlari o'qituvchilarning dars berish usulini, ularning o'qituvchi sifatida shakllanishini va ta'limdagi o'zgarishlarga bo'lgan munosabatini aniq belgilaydi. Bundan tashqari, kasbiy o'ziga xoslik nafaqat boshqa odamlarning tushunchalari va kutishlarining ta'sirini, shu jumladan o'qituvchi nimani bilishi va qilishi kerakligi haqidagi jamiyatda keng qabul qilingan tasavvurlarni, shuningdek, o'qituvchilarning o'zlari o'zlarining kasbiy faoliyati va hayotida muhim deb biladigan narsalarni, ularning amaliyotdagi tajribalari va shaxsiy kelib chiqishini ham anglatadi.

Shuni takidlash kerakki, pedagoglarning kasbiy o'zliklarini anglash alohida tadqiqot sohasi sifatida paydo bo'lganligi aniq bo'lsa-da, bizning fikrimizcha, bu tadqiqotchilarning kasbiy identifikatsiyani turlicha kontseptsiyalashlari, o'qituvchilarning kasbiy o'ziga xosligi doirasida turli mavzularni o'rganishlari va izlanishlarini ko'rsatmoqda.

Shu nuqtai nazardan, biz olib borilayotgan tadqiqotlar haqida ko'proq ma'lumotga ega bo'lish va bu orqali o'qitish va o'qituvchilar nazdida kasbiy o'ziga xoslik nimani anglatishini yaxshiroq tushunishga hissa qo'shish, ushbu mavzu bo'yicha muhokamani rag'batlantirish va kelajakdagi tadqiqotlarni loyihalashda yordam berish zarurligini his qildik. Shuningdek, pedagoglarning kasbiy o'zliklarini anglashlarini psixologik tahlili ta'lim sifatini oshirishga yordam berishi mumkin.

Pedagoglar ishlash jarayonida ijrimoiy muloqotga kirishishlarini hisobga oladigan bo'lsak, kasbiy o'zlikni anglashning ijtimoiy-psixologik determinatsiyalari ham muhim ahamiyatga egadir. O'z-o'zini hurmat qilish o'ziga nisbatan ijobiy va salbiy his-tuyg'ularni ifodalash va inson o'zini muhim va qadrlidi deb bilish darajasi o'z-o'zini baholashning bir qismi ekanligini ko'rsatdi.

Ma'lumki, o'qituvchining pedagogik faoliyatida uning shaxsiyati, o'ziga xos hayotiy qadriyatlarini, qiziqishlari va ehtiyojlari katta o'rin egallaydi, bu ko'p jihatdan uning kasbiy faoliyatining motivlari va maqsadlarini, undan qoniqish, mehnatga munosabatini belgilaydi.. Ayniqsa, ayol o'qituvchilar uchun, eng muhim omil - bu uyg'un oilaviy va professional hayot kombinatsiyasidir.

Buyuk rus o'qituvchisi va psixologi K.D. Ushinskiy o'qituvchi va ota-onaning tarbiyaviy roliga alohida ahamiyat bergan: "Ta'limda, - deb yozgan edi u, - hamma narsa o'qituvchining shaxsiyatiga asoslanishi kerak, chunki ta'lim kuchi faqat inson shaxsining tirik manbasidan oqib chiqadi".

O'qituvchining ijtimoiy funksiyalari jamiyatning o'zi rivojlanishi bilan birga o'zgarishlarga uchraydi. Boshqacha bo'lishi mumkin emas: o'qituvchi jamiyatda yashaydi va shuning uchun u bilan bu jamiyatda sodir bo'ladigan barcha evolyutsion va inqilobiy o'zgarishlarni boshdan kechiradi. Turli tarixiy davrlarda o'qituvchining ijtimoiy roli o'zgarib, yollanma hunarmand darajasidan davlat xizmatchisi darajasiga ko'tarilganligi ajablanarli emas. O'qituvchining ijtimoiy rollari va vazifalari jamiyatning taraqqiyotiga bog'liqligini tarixdan misollar isbotlaydi. Eng asosiylaridan biri o'qituvchi jamiyatda "dvigatel" rolini o'ynaydi, ijtimoiy taraqqiyotning katalizatori; ijtimoiy tajriba va bilimlarni to'playdigan va uni yosh avlodga yetkazadigan "quvvat manbai" hisoblanadi. O'qituvchi - jamiyat tomonidan keksa avlodga yoshlar dunyosini ifodalash uchun ma'sul shaxs bo'libgina qolmay, muayyan jamiyat tamoyillari, qadriyatlariga muvofiq yoshlarning ma'naviy dunyosini shakllantirishda ishtirok etadi kasb egasidir.

Jamiyat pedagog shaxsiga qo'yilayotgan talablarni inobatga oladigan bo'lsak, o'qituvchi ayni paytda ijtimoiy-psixolog vazifasini ham bajaradi. Chunki pedagog o'z kasbiy faoliyatida shaxslararo munosabatlarning katta dinamikasiga duch keladi. Ishlash jarayonida pedagoglar nafaqat o'quvchi- talabalar bilan muloqot qiladi, balki ularning ota-onalari, hamkasblari, ma'sul mutassadilar bilan ham aloqada bo'lishlariga to'g'ri keladi. Bunday jarayonda ular psixologiyadan xabardor bo'lishlari, shaxslararo munosabatlarning psixologik asoslarini bilishlari qo'l keladi. Har qanday vaziyatda masalani o'zlarining foydalariga hal eta olishadi. Bu esa ortiqcha asabiylik va energiya sarfini oldini oladi.

Pedgoglarga maktab direktorlari yoki yuqori lavozimdagi ta'lim tizimi xodimlari turlicha talablar qo'yishadi va o'zlarining pozitsiyalaridan kelib chiqib muhimlik darajasini belgilashadi. Psixologlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarning ko'rsatishicha xalq ta'limi bo'lim boshliqlari va maktab direktorlari o'qituvchining ayrim xislatlari naqadar muhimligini har xil baholaydilar. Jumladan, xalq ta'limi bo'limlarining boshliqlari o'qituvchidan birinchi navbatda o'z fanini yaxshi bilishini va dars berish metodikasini mukammal o'zlashtirishni talab qilsalar, maktab direktorlari o'qituvchiga qo'yiladigan bunday talabalarni uchinchi o'ringa qo'yadilar. Shu bilan birga xalq ta'limi bo'limlarining boshliqlari o'qituvchilarning o'quvchilar va ota-onalar, maktab jamoasi bilan qanday muloqotda bo'lishni bilishini naqadar ahamiyatga ega ekanligiga unchalik e'tibor bermaydilar, maktab direktori esa bunday xislatlarni o'qituvchi shaxsiga quyiladigan talablar ichida birinchi o'ringa quyadilar.

Ota-onalar o'qituvchidan uning ish staji va yoshi qanday bo'lishidan qat'iy nazar, farzandlarini tarbiyalash va o'qitish mahoratini kutadilar. o'quvchilar esa o'qituvchilarni uch xil xislatlari bo'yicha xarakterlab beradilar. Jumladan, birinchidan o'qituvchining odamgarchiligi, adolatlilik, sof vijdonlilik, bolalarni yaxshi ko'rish xislatlari; ikkinchidan – o'qituvchining sezgirligi, talabchanligi bilan bog'liq tashqi xislatlari va

xulq-atvoriga qarab; uchinchidan, o'qituvchining o'z fanini bilishi, uni tushuntira bilishi kabi ta'lim jarayoni bilan bog'liq xislatlariga qarab xarakterlab beradilar.

XULOSA

Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga qo'yiladigan talablar bilan birga o'qituvchi shaxsi va uning faoliyatiga nisbatan qo'yiladigan ijtimoiy talablar ham o'sib bormoqda. O'qituvchiga jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablar, turli xilda ijtimoiy kutishlar, pedagogning individualligi, uning, shu talablarga javob berishga sub'ektiv tayyorligi muayyan O'qituvchining pedagogik faoliyatiga naqadar tayyorligidan dalolat beradi. O'qituvchining o'z ishidan nimanidir kutayotganligining o'ziyoq muhim ahamiyatga egadir, mana shu tariqa kutishlar, garchan jamiyat tomonidan o'qituvchiga quyiladigan talablardan vujudga kelgan bo'lsada, o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bowlby, J. (1969). Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment. New York: Basic Books.
2. Piaget, J. (1952). The Origins of Intelligence in Children. International Universities Press.
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
4. "Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya" Z.T.Nishanova, N.G.Komilova, D.U.Abdullayeva, M.X.Xolnazarova "O'zbekiston faylasuflari miliy jamiyati" nashriyoti. Toshkent-2018
5. "Rivojlanish psixologiyasi" fanidan ma'ruzalar matni Jo'rayev O'tkir Toshpo'latovich
6. "Umumiy psixologiya" G'oziyev.E "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" 2010
7. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. –T.: O'qituvchi, 66-bet
8. O'zbek pedagogikasi antologiyasi // Tuzuvchi-mualliflar: K.Hoshimov, S.Ochil. – Toshkent: O'qituvchi, 1995. – 137-bet
9. Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li. (2024). Rahbar va xodim munosabatlarining boshqaruv jarayonidagi psixologik xususiyatlari. Образование наука и инновационные идеи в мире, 41(1), 110–113. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/12079>

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
3-son

Nashr qilingan sana: 29.03.2025.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog'iston ko'chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172